

EUGÈNE DASSEN

Synodaliteit in het leven en de zending van de Kerk

De titel van deze bijdrage is ontleend aan een document¹ van de Internationale Theologische Commissie. Het is niet mijn bedoeling om dit document samen te vatten. Graag moedig ik de lezer aan om dit inhoudelijk rijke document zelf te lezen en zich te laten inspireren om “samen op weg” te gaan. Dat laatste is vaak makkelijker gezegd dan gedaan. Want wie Jezus’ boodschap wil uitdragen in onze samenleving zal nu en dan balanceren tussen trouw blijven aan de traditie en open staan voor vernieuwing. Bovendien vraagt synodaliteit van ons de moeilijke weg te gaan van denken naar doen, het is namelijk ook een proces en een houding. De weg van de synodaliteit vraagt om bekering, het is een geestelijke weg om in verbondenheid met elkaar onze roeping en zending te beleven. Daarom is de weg van de synodaliteit geen privé-bestemming, maar een gemeenschappelijke bestemming. Deze bijdrage wil enkele theologische thema’s belichten, die ons kunnen sterken om de weg van de synodaliteit te gaan

Synodaliteit als sleutelbegrip

Synodaliteit als constitutieve dimensie van de Kerk is een sleutelbegrip in het huidige pontificaat. Op de avond van zijn uitverkiezing gaf paus Franciscus zijn apostolische zegen “Urbi et Orbi” vanaf de loggia van de Sint Pietersbasiliek. In zijn toespraak zei hij: “En nu, beginnen we aan deze weg: Bisschop en volk. Deze weg van de Kerk van Rome, die alle kerken voorziet in de liefde. Een weg van broederschap, van liefde en van onderling vertrouwen”². Met deze woorden over de weg die alle leden van het volk van God samen bewandelen wees paus Franciscus op de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor het leven in de Kerk.

1 Internationale Theologische Commissie, *Synodaliteit in het leven en de zending van de Kerk*, (SLZK), Wereldkerkdocumenten 42, Brussel 2019.

2 Vgl. Papa Francesco, *Primo Saluto del Santo Padre Francesco*, 13 III 2013, https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2013/march/documents/papa-francesco_20130313_benedizione-urbi-et-orbi.html (toegang 22 juli 2022).

Kort na zijn aantreden sprak paus Franciscus tot de aartsbisschoppen-metropolieten die het pallium opgelegd kregen: “De weg van de synodaliteit moet de verenigde Kerk doen groeien in harmonie met de dienst van het primaatschap”³. Ruim acht maanden na zijn verkiezing verscheen de exhortatie *Evangelii gaudium*⁴ (EG) waarin de paus stelt dat het zendingswerk van de Kerk gedragen moet worden door alle niveaus van kerkelijk leven (EG 27-33). Leken vormen de overgrote meerderheid van het volk van God en nemen zowel bij de identiteit als de zending van de Kerk een voorname plaats in (EG 102).

Tijdens zijn toespraak bij gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de bisschoppensynode, wees paus Franciscus ook op de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid, die alle leden van het Volk van God vervullen in het leven van de Kerk. Dit is van grote betekenis voor de toekomst van de Kerk, want “de weg van de synodaliteit is de weg die God van de Kerk van het derde millennium verwacht”⁵. De thema’s van de bisschoppensynodes onder het huidige pontificaat – over het gezin (2014-2015), over jongeren (2018), over de Amazone (2019) en over de synodale Kerk (2012-2013) – drukken het belang van synodaliteit uit.

Op 2 maart 2018 verscheen een uitgebreide studie van de Internationale Theologische Commissie over synodaliteit in het leven en de zending van de Kerk. Dit document situeert de ecclesiologie van het Volk van God als de conciliaire basis van synodaliteit in de leer van het Tweede Vaticaans Concilie. In zijn brief aan de Duitse bisschoppen⁶ bevestigde paus Franciscus dat synodaliteit deel uitmaakt van de “receptie en verdere ontwikkeling” van Vaticanum II.

Bouwen aan een Kerk die anders is

Bij de opening van de Synode citeerde paus Franciscus de ecclesioloog Yves Congar, die schreef dat we niet moeten bouwen aan een andere

3 Vgl. Papa Francesco, *Omelia del Santo Padre Francesco*, 29 VI 2013, https://www.vatican.va/content/francesco/it/homilies/2013/documents/papa-francesco_20130629_omelia-pallio.html (toegang 22 juli 2022).

4 Paus Franciscus, *Apostolische exhortatie Evangelii gaudium*, in: Kerkelijke Documentatie 2014/1, Utrecht, 2014.

5 Vgl. Papa Francesco, *Discorso del Santo Padre Francesco*, 17 X 2015, https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2015/october/documents/papa-francesco_20151017_50-anniversario-sinodo.html (toegang 22 juli 2022).

6 Vgl. Papa Francesco, *Lettera del Santo Padre Francesco al Popolo di Dio che è in cammino in Germania*, 29 VI 2019, https://www.vatican.va/content/francesco/it/letters/2019/documents/papa-francesco_20190629_lettera-fedeligermania.html (toegang 22 juli 2022).

Kerk, dan er al is, maar bouwen aan een Kerk die anders is⁷. Dit citaat roept de associatie op met de heilige Franciscus, naar wie paus Franciscus zich vernoemd heeft. De heilige Franciscus kreeg in San Damiano een mystieke ervaring die het begin was om de kerk te vernieuwen. Is synodaliteit de droom van paus Franciscus om de Kerk aan het begin van het derde millennium te vernieuwen?

Paus Franciscus is de eerste paus die afkomstig is uit een megalopolis in het zuidelijke halfrond. Zowel de omvang als de diversiteit en herkomst van de bevolking in zo een megalopolis zijn nauwelijks te vergelijken met Europese steden. Als aartsbisschop van Buenos Aires vormde de evangelisatie van pluralistische stadsculturen en periferieën een uitdaging⁸. Bovendien is paus Franciscus de eerste naoorlogse paus die niet aan het Tweede Vaticaans Concilie heeft deelgenomen. Hiermee is een nieuwe fase aangebroken in de receptie van Vaticanum II.

Het begrip synodaliteit heeft prioriteit in de teksten en toespraken van paus Franciscus. Bij zijn uitverkiezing kreeg de Kerk na 182 jaar weer een religieus als paus. Het charisma van de Sociëteit van Jezus waartoe hij behoort, is de onderscheiding der geesten. De heilige Geest speelt een voorname rol in het synodale proces. In het beluisteren van de uiteenlopende stemmen en het delen van geloofsgetuigenissen kunnen we gezamenlijk ontdekken wat de heilige Geest ons te zeggen heeft. Het beslissende woord bij de onderscheiding ligt bij de bisschoppen en de paus op basis van het charisma dat hen door de wijding is verleend⁹. Synodaliteit brengt tot uitdrukking dat de Kerk een eenheid is in verscheidenheid. De Kerk is geen in zichzelf gesloten systeem want Gods Geest zorgt voor een wisselwerking van verschillende charisma's, diensten en ambten die elk een onvervangbare functie hebben.

Vernieuwing en hervorming

De kerkgeschiedenis leert ons dat de Kerk steeds aan hervorming en vernieuwing toe is; *Ecclesia semper reformanda*. De Kerk is geen versteend instituut, maar Gods volk dat onderweg is in de geschiedenis. Het gaat er bij de hernieuwing en hervorming om, zo christelijk mogelijk te zijn. En

7 Vgl. Papa Francesco, *Discorso del Santo Padre Francesco in occasione del Momento di Riflessione per l'inizio del Percorso Sinodale*, 9 X 2021, <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2021/10/09/0648/01384.html#it>, (toegang 22 juli 2022).

8 Op.cit., 19

9 Vgl. W. Kasper, *Paus Franciscus, Theologische wortels en pastorale perspectieven*, Antwerpen 2015, 52.

dat vraagt dat we onze identiteit herbronnen in Jezus Christus. En Hij heeft ons de heilige Geest beloofd. Een synode wil de dagelijkse gang van zaken onderbreken om te luisteren naar wat de Geest ons te zeggen heeft. Daarom zijn synodes ook geestelijke gebeurtenissen, historisch gezien liturgische plechtigheden. De heilige Geest en het evangelie van Jezus Christus staan centraal.

Synodes zijn niets nieuws in de geschiedenis van de Kerk. Al in de eerste eeuwen vond er een consultatie van het Godsvolk plaats. Gelovigen werden samengeroepen om in het licht van de heilige Schrift te luisteren naar de heilige Geest. Zo kon er bij leerstellige en pastorale zaken onderscheiding plaatsvinden (SLZK 4). Want het gaat uiteindelijk niet om wat wij willen, maar om wat God wil. Wanneer we ons werkelijk open durven stellen voor wat God van ons vraagt, dan is dat bevrijdend maar soms ook ongemakkelijk omdat we dan niet ontkomen aan cultuurkritiek. Belangrijk is dat iedereen aan het woord kan komen en de deelnemers elkaar niet overstemmen. Want iedere synode kent een synchroon proces doordat we met elkaar in gesprek en op weg zijn. Maar de synode kent ook een diachroon proces, omdat we ook willen luisteren naar wat de gelovigen voor ons gezegd hebben. Ons geloof is geleefd en doorgegeven en daardoor ook verrijkt. Geloofszaken moeten de toets van de heilige Schrift en de traditie kunnen doorstaan. Synodes kunnen bijdragen tot vernieuwing, al leert de kerkgeschiedenis dat de werkelijke bron van vernieuwing de gelovigen zijn. Vrouwen en mannen die hun begeestering ontleenden aan de heilige Geest en daardoor profetische mensen zijn geworden.

Bijzonder aan de huidige synode over synodaliteit is dat we ervaren en doen wat we willen. Bij veel recente synodes was er een voortraject in de vorm van de luisterfase. Dat voortraject is nu onderdeel van de synode geworden. Zo komt tot uitdrukking dat de Kerk leeft vanuit de plaatselijke kerken. Want Vaticanum II leert ons in *Dei Verbum* (DV)¹⁰ dat God spreekt tot mannen en vrouwen als vrienden en dat God onder hen leeft om met hen in contact te treden (DV 2). Bovendien is Openbaring ook een ontmoeting van personen met God en vindt plaats in woorden en daden. (DV 5). Alle mensen kunnen God ontmoeten en van Hem getuigen. Sommige concilies, waaronder Vaticanum II, noemen zichzelf ook synode.

10 Paus Paulus VI, *Dogmatische constitutie over de goddelijke openbaring Dei Verbum*, in: D. Bosschaert (red), Vaticanum II Conciliedocumenten: Latijnse tekst en nieuwe Nederlandse vertaling, Antwerpen, 2019, 386-409.

Onder en met Petrus

Vaticanium II spreekt ook over de harmonie tussen de herders en de gelovigen (DV 10). Visueel uitgedrukt kunnen we spreken van een ellips met twee brandpunten die met elkaar in spanning staan. Het lichaam dat de Kerk is, kan niets zonder degenen die het hoofd vertegenwoordigen. En het hoofd zou zonder lichaam slechts een torso zijn. De gelovigen moeten luisteren naar wat het leergezag te zeggen heeft en het leergezag moet luisteren naar wat de gelovigen te zeggen hebben. Samen vormen zij het ene volk van God. Een synodale Kerk luistert en is zich ervan bewust dat luisteren meer is dan horen.

De deelname van allen wordt mogelijk gemaakt door de wereldwijde consultatie in het proces van voorbereiding. Met als doel stemmen te verzamelen uit het volk van God in de lokale Kerk. Door verkiezing of benoeming door de bisschoppen nemen enkelen of sommigen deel aan de synode. Zij moeten een betekenisvol en evenwichtig beeld geven van de lokale Kerk. Zo is de verscheidenheid aan roepingen, bedieningen en charisma's ook gegarandeerd. De bisschop tenslotte, die de synode van de lokale Kerk samenroept, zal op basis van zijn gezag de dienst van eenheid en van leiding uitoefenen.

Daarom is synodaliteit ook geen proces van democratisering in de Kerk¹¹. De kerkstructuur steunt op de circulaire verhouding tussen allen (geheel van gelovigen), enkelen (de gewijden) en één (de paus). Door dit ecclesiologisch concept los te laten, geven we het katholieke kerkmodel op. Paus Franciscus wijst er op dat de bisschoppen "onder en met Petrus" handelen; *sub et cum Petro*. Want ook een luisterend magisterium blijft bevoegd om beslissingen te nemen. Zo zullen aan het einde de bisschoppensynode en de paus beslissen.

Primaatschap en decentralisering

De relatie tussen de universele Kerk en de plaatselijke Kerk was in de laatste decennia een zeer omstreden thema. In *Evangelii gaudium* spreekt paus Franciscus van een decentralisering van de Kerk en een versterking van de bisschoppenconferenties (EG 16, 32). Het Petrusambt blijft zichtbaar centrum van de eenheid in de Kerk en wordt niet in vraag gesteld.

11 Vgl. P. de Mey, *Synodaliteit als sleutelbegrip in het pontificaat van paus Franciscus: De moeilijke weg van theorie naar praktijk*, in: *Collationes*, 2020/2, 147-165.

Collegialiteit en primaatschap zijn niet tegengesteld maar vullen elkaar aan. Vaticanum II heeft hierover lang gediscussieerd (LG 22).

Op de avond van zijn verkiezing, stelde paus Franciscus zich voor als bisschop van Rome. Dat is een van de oudste paustitels. Zijn keuze geeft blijk van een oud-kerkelijk en tevens door Vaticanum II vernieuwde idee, van de Kerk als *communio*. Daarbij hoort een organisatiestructuur. Maar dat is geen federaal systeem waarbij de afzonderlijke lokale kerken zich verenigen in de globale Kerk. Maar het is ook geen centralistisch systeem waarbij de lokale kerken afhankelijke provincies zijn. De ene Kerk is in de plaatselijke kerken aanwezig. In de plaatselijke kerken krijgt de Kerk vorm en gezicht¹².

Wat de synodaliteit betreft, spreekt paus Franciscus over de Kerk als een omgekeerde piramide¹³. De top bevindt zich onder de basis, waarbinnen de paus zijn Petrusambt uitoefent als dienstwerk aan iedereen. Synodaliteit betekent het gemeenschappelijk op weg zijn van het hele volk van God samen met het apostolische ambt. Op die manier kan de katholieke Kerk ook versterkt worden op alle niveaus. Het synodale principe is in de negentiende en twintigste eeuw op de achtergrond geraakt toen het Romeinse primaatschap steeds meer benadrukt werd. Vaticanum II heeft met de leer van de collegialiteit van het bisschopsambt, de nadruk op de bisschoppenconferenties en de oprichting van pastorale raden een nieuwe start genomen¹⁴.

Volk Gods, communio en synodaliteit

In zijn interpretatie van Vaticanum II steunt paus Franciscus op het *aggiornamento* van het concilie. Kort na het concilie sprak men in de theologie over het Volk van God. Immers de Kerk komt van God, die haar samenroept en zendt als kerkelijk lichaam van Christus en als tempel van de heilige Geest. Gaandeweg sprak men meer over de Kerk als *communio*. Deze term drukt uit hoe de gelovigen deelhebben aan Gods genade in een diversiteit van charisma's, levensstaten, roeping, fijngevoeligheden, diensten en ambten¹⁵.

12 Vgl. W. Kasper, *Paus Franciscus, Theologische wortels en pastorale perspectieven*, 48.

13 Vgl. Papa Francesco, *Discorso del Santo Padre Francesco*, 17 X 2015, https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2015/october/documents/papa-francesco_20151017_50-

14 Vgl. W. Kasper, *Paus Franciscus, Theologische wortels en pastorale perspectieven*, 49-51.

15 Vgl. A. Borras, *Té weinig priesters... en nu? Theologische en kerkrechtelijke bakens voor tijden van schaarste*, Antwerpen 2018, 65-66.

Tegenwoordig spreekt men vooral over synodaliteit, deze term benadrukt veeleer de dynamische dimensie dan het organisch karakter. Al deze begrippen tonen de *reformatio* van de Kerk aan die haar helpt om steeds meer gelijkvormig te worden aan de *forma Christi* door het dynamische proces van onderscheiding, uitzuivering en hervorming. Synodaliteit is misschien daarom voor paus Franciscus de uitdaging van de Kerk in deze tijd.

Een synodale Kerk luistert en is zich ervan bewust dat luisteren meer is dan horen. Want synodaliteit kan bevorderen dat de Kerk meer naar buiten zal treden, waardoor ze in dialoog met de wereld een teken van hoop en belofte wil zijn voor de samenleving. De innerlijke vernieuwing kan ook zorgen voor meer missionair elan van de Kerk.

Obstakels voor synodaliteit

In *Evangelii gaudium* benoemt paus Franciscus twee obstakels voor de gezamenlijke verantwoordelijkheid van allen en een werkelijk synodale Kerk. Hij spreekt hier over klerikalisme en ecclesiocentrisme (EG 102). Ecclesiocentrisme heeft als gevaar dat de Kerk te veel bezig is met overleven en de pretentie heeft om zelf in het centrum te staan. De Kerk moet steeds weer opnieuw geboren worden, van generatie op generatie. De Kerk is een middel en geen doel. Daarom moet ze missionair zijn en evangeliseren. Wanneer het hieraan ontbreekt, dan plooit de gemeenschap op zichzelf terug.

Een tweede obstakel is klerikalisme. Deze kan *ad intra* en *ad extra* plaatsvinden. Onder *ad intra* verstaat de paus het overwicht van de clerus in verhouding tot de leken. *Ad extra* betreft het de verhouding van de clerus tot de samenleving of de staat. De Kerk mag niet verengd worden tot de clerus. Als tegengif wijst paus Franciscus op de opwaardering van *sensus fidei fidelium*, de geloofszin van de gedoopten. Ecclesiocentrisme en klerikalisme richten zich op de eigen organisatie doen de missionaire droom om iedereen te bereiken uiteenspatten (EG 31). Synodaliteit vraagt om samenwerking en solidariteit. Want gelovigen zijn gelijkwaardig vanuit hun doopsel en tegelijk ook verschillend volgens de diversiteit van hun charisma's engagementen en functies. Allen ontleen ze hun werking aan de heilige Geest¹⁶. Synodaliteit vraagt samenwerking en is daarmee ook uitdrukking van de kerkelijke gemeenschap.

16 Vgl. A. Borras, *Te weinig priesters... en nu?*, 69.

Geloofszin van de gelovigen

Leken en gewijden geven samen gestalte aan de *sensus fidei fidelium*; de geloofszin van alle gelovigen. *Lumen gentium* stelt dat het gehele volk van gelovigen in het geloof niet kan dwalen. Dezelfde tekst van LG 12 stelt verder dat het volk van God in staat is om in het geval van belangrijke geloofskwesties tot een algemene overeenstemming te komen, hierbij bijgestaan door de heilige Geest, die hier met de woorden van de evangelies Johannes “de Geest van waarheid” wordt genoemd. Er zijn treffende overeenkomsten tussen LG 12 en de toespraak van de paus bij gelegenheid van de 50e verjaardag van de bisschoppensynode, die we kunnen beschouwen als de moedertekst van de synodale benadering.

Synodaliteit is nauw verbonden met de geloofszin van de gelovigen, de *sensus fidei fidelium*. Op basis hiervan zijn alle leden van de Kerk ook actieve subjecten van de evangelisatie (SLZK 9). De Internationale Theologische Commissie heeft voorafgaand aan het document over synodaliteit over *sensus fidei fidelium* geschreven¹⁷. Vaticanum II leerde dat alle gelovigen op hun eigen wijze delen in de *tria munera*; de drie ambten van Jezus Christus als profeet, priester en koning. *Sensus fidei* verwijst enerzijds naar het persoonlijke vermogen van de gelovige om de geloofswaarheid te onderscheiden binnen de gemeenschap van de Kerk. Anderzijds verwijst *sensus fidei* naar een sociale en kerkelijke werkelijkheid. Namelijk het geloofsaanvoelen van de Kerk zelf, waardoor de Kerk haar Heer herkent en in staat is om het woord van Hem te verkondigen. *Sensus fidei fidelium* is een belangrijk sleutelbegrip die de synodale benadering en het nieuwe kerkbeeld van Vaticanum II met elkaar verbindt.¹⁸

Een synodale aanpak

De synode kent een drietal kernbegrippen: gemeenschap, participatie en zending. De synodale aanpak wordt gekenmerkt door verschillende niveaus van synodaliteit. Alles vertrekt vanuit de particuliere Kerken doorheen diocesane synodes. De synodale fase die zich afspeelt in de bisdommen is intussen afgesloten. Benadrukt werd dat de leden van het Godsvolk in alle vrijmoedigheid moeten kunnen spreken tijdens het

¹⁷ Internationale Theologische Commissie, *Sensus fidei in het leven van de Kerk*, in: *Collationes* 2014/3, 309-357.

¹⁸ Vgl. A. Borras, *Te weinig priesters... en nu?*, 15-18.

consultatieproces en dat de bisschop zowel leraar is als leerling die moet luisteren. De ervaring in de eigen parochies leert dat een grote diversiteit van deelnemers ervoor zorgt dat er veel signalen uit de omgeving worden opgevangen. Dit is alleen mogelijk door een laagdrempelige bevraging, zowel fysiek als online. Als grondhouding is voornamelijk dat de deelnemers een open oor en hart hebben voor wat de heilige Geest ons te zeggen heeft. Iedere samenkomst kent daarom ook een gebedsmoment om het hart voor de heilige Geest te openen.

Daarnaast is een open oor belangrijk om de inbreng van de ander ook daadwerkelijk toe te laten. Naar elkaar luisteren als vorm van gastvrijheid en ontmoeting zorgt ervoor dat iedereen zijn eigen mening eerlijk durft te delen in de groep. Er moet een klimaat van vertrouwen ontstaan. Na de uitwisseling is het goed om de stilte te ervaren en opnieuw te luisteren naar de heilige Geest. Zo kunnen we ons laten leiden door wat God van ons wil. Het onderscheidingsproces vraagt tijd en inzichten moeten vaak groeien en rijpen. Het is een fase van onderscheiding waarin gemeenschappelijke elementen naar voren komen. Uiteindelijk is de methode niet van primair belang, want het gaat uiteindelijk om een levenshouding. Samen de weg gaan is het doel, daarom is het goed om de besluiten ook te vertalen naar beslissingen¹⁹.

In dit gehele proces is *sentire cum ecclesia* van belang. Het gaat er om gericht te zijn op het grotere geheel. Met oog voor de zwakken en in harmonie met de Kerk. Dat kan confronterend zijn omdat we ons eigen ik dan even opzij moeten schuiven. Maar het is ook louterend om de eigen zwakheden te erkennen om elkaars fouten te vergeven.

Dan komt het niveau van de kerkprovincie en kerkelijke regio's. In de tweede fase zal per werelddeel besproken worden wat de eerste fase in de bisdommen heeft voortgebracht. De resultaten van de eerste twee fases zullen uiteindelijk worden verwerkt in een *instrumentum laboris*, voor de derde fase. Dit betreft het laatste niveau van synodaliteit en is de fase van de uiteindelijke bisschoppensynode in het najaar van 2023.

Synodale praktijk op lokaal, regionaal en universeel niveau

De praktijk van synodaliteit gaat verder dan de informele bijeenkomsten gebaseerd op een wederkerig luisteren binnen de Kerk en de gemeen-

19 Vgl. C. Devogelaere en E. Galle, *DE SYNODALE WEG, LEREN EN DOEN*, ANTWERPEN 2021, 17-27.

schappelijke verantwoordelijkheid van gedoopten in de zending²⁰. Synodaliteit drukt zich ook uit in structuren en processen (SLZK 76).

Synodaliteit kan moeilijk bestaan zonder institutioneel kader of werkingsprocedures. Verschillende organen en structuren zijn hierbij dienstbaar en onontbeerlijk. Daarom wil paus Franciscus ook de meer formele synodaliteit bevorderen die werkt langs het niveau van overlegorganen en andere vormen van pastorale dialoog die helpen om de missionaire droom te verwerkelijken.

Sinds Vaticanum II zijn op diocesaan niveau de priesterraad (verplicht) en diocesane pastorale raad (facultatief) ingesteld als synodale structuren. Op parochiaal niveau behoren een parochiële pastorale raad en een raad voor economische aangelegenheden (SLZK 84) tot de mogelijkheden. Synodaliteit zal zich in de praktijk laten aflezen op drie manieren, als cultuur of stijl, in structuren zoals raden of overlegorganen en in concrete bijeenkomsten en vergaderingen. Particuliere concilies behoren ook tot de mogelijkheid, evenals diocesane synodes. Deze mogelijkheid bestaat al langer. Zo was er in het Belgische bisdom Doornik tussen 2011 en 2013 een diocesane synode. En in 2013-2015 was er een provinciale synode in drie naburige bisdommen in Noord-Frankrijk.

Missionaire Kerk

Synodaliteit kan ons ook helpen om met andere ogen naar de Kerk te kijken. De gelovigen in de plaatselijke Kerk zijn als eersten aan zet en zo is er ook aandacht voor de verscheidenheid van de wereldkerk en de culturele aspecten van de lokale kerken. Daar waar het mensenwerk betreft, vraagt synodaliteit om bekering. Want de heilige Geest kan ons leiden naar relatie en begrip. Daarom gaat de synode niet primair over structuren, maar over gelovigen die een pas op de plaats maken om te beseffen wie we zijn en waar we staan. Synodaliteit is een proces dat zich stilaan moet ontvouwen. Het is een weg die we samen moeten gaan.

Synodaliteit is onmisbaar voor een missionaire Kerk. Wie samen op weg gaat in Jezus' naam, zal binnentreden in een gemeenschap die gekenmerkt moet zijn door liefde. Deze liefde kan ons sterken op onze levensweg. Gemeenschap en missie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De evangelist Johannes leert ons: "Zoals de Vader Mij heeft liefgehad,

²⁰ Vgl. C. Devogelaere, *Synodaliteit in het leven en de zending van de Kerk*, in: *Perspectief* 2020/47, 57-60.

zo heb ook Ik u liefgehad. Blijft in mijn liefde (Joh. 15,9). “Vrede zij u, Zoals de Vader Mij gezonden heeft, zo zend Ik u.” Na deze woorden blies Hij over hen en zei: „ontvang de heilige Geest.” (Joh 20,21-22). De missie is als het ware de mededeling van de gemeenschap. Zonder gemeenschap is er geen missie. En gemeenschap vraagt om communicatie, om zich mede te delen²¹. Pastoraal is in wezen synodaal want ze komt tot stand door “samen op weg” te gaan. Als we de Kerk zien als het volk van God onderweg, dan is het noodzakelijk dat iedereen meetelt.

Met het eindigen van de synode in 2023 is het proces van synodaliteit niet afgesloten.

Samen op weg gaan, vergt tijd en aandacht. Synodaliteit zal wortel moeten schieten in ons doen en laten. Welke vruchten uiteindelijk voortgebracht zullen worden, weten we nu nog niet. Wie bij de opening van Vaticanum II het resultaat voorspelde, is waarschijnlijk bedrogen uitgekomen. De heilige Geest bracht beweging in een tijd van optimisme. Diezelfde heilige Geest kan ons ook nu bezielen in een periode van recessie, oorlog, ecologisch onheil en kerkverlating. We mogen openstaan voor wat er van Godswege op ons pad komt. De weg van de synodaliteit is dynamisch en toekomstgericht. De Kerk is nooit een in zichzelf gesloten systeem. Synodaliteit doet ons dat beseffen en kan veel vrucht dragen op lokaal, regionaal en universeel niveau.

Lic. Eugène Dassen (*1979) studeerde wijsbegeerte en godsdienstwetenschappen in Leuven en Praag en theologie in Kerkrade en Rome. Hij is werkzaam in de parochiepastoraal in het Zuid-Limburgse Heuvelland en docent aan het Grootseminarie Rolduc en het Theologisch Instituut Rolduc.

21 Vgl. M.G. Lepori, *Synodaliteit van gemeenschap*, in: De Kovel, 2022/73.